

HET JAAR VAN DE HAMSTER

Jasja Dekker

Het jaar 1999 kan met recht het jaar van de hamster genoemd worden: het moet jaren geleden zijn dat een zoogdier zo veelvuldig de pers haalde. Van de activiteiten rondom de hamster zijn bij 'het publiek' vooral de hamsterwake en het vangen van dertien hamsters door Das & Boom bekend, omdat dit zo veel belangstelling van de pers trok. Er zijn echter meer organisaties die zich bij de hamster betrokken voelen of direct bij de activiteiten rond de hamster betrokken zijn. In dit artikel worden de activiteiten van deze organisaties chronologisch weergegeven.

De jaren '40 tot '80

In deze jaren wordt onder andere door het Limburgse Natuurhistorisch Genootschap gepubliceerd over de verspreiding van de hamster. In de jaren '40 wordt door Husson een inventarisatie op basis van enquêtes bij gemeentes gepubliceerd (Husson 1949). In de jaren '60 publiceert Van Mourik (1962) van het RIVON de resultaten van zijn inventarisatie, samen met Glas, in het veld. In de jaren '80 karteren Lenders & Pelzers (1986) van het Natuurhistorisch Genootschap de gehele provincie. Deze laatste twee onderzoeken hebben gemeen dat er werd gemeld dat het aantal hamsters achteruit ging. Lenders & Pelzers geven ook mogelijke oorzaken van de achteruitgang in hun rapport aan.

1992

In 1992 wordt door de EG de Habitatrichtlijn uitgebracht: deze richtlijn gaat in op soortbescherming op populatieniveau. In deze richtlijn wordt gesteld dat zowel de soort als zijn habitat moeten worden beschermd. Een van de

Vroeger kwam de hamster in bijna alle Limburgse gemeentes ten zuiden van Roermond voor; tussen 1875 en 1915 traden zelfs hamsterplagen op en stond er een premie op zijn hoofd! Foto Dick Klees

Het inventariseren van hamsters in graanvelden kan eigenlijk alleen in de korte tijd tussen oogst en omploegen. Foto René Krekels

richtlijnen verplicht de overheden 'de vinger aan de pols' te houden en bij achteruitgang in te grijpen. Dit wordt echter voor de hamster niet gedaan.

Das&Boom protesteert tegen de aanleg van de A73, onder andere omdat deze over enkele hamsterpopulaties heen wordt gepland. Op grond van de in 1979 getekende conventie van Bern moet de hamster beschermd worden.

1994

De achteruitgang van de hamster dringt (laat!) door bij de overheid: er wordt aan het Natuurhistorisch Genootschap een subsidie gegeven, waarmee zij een inventarisatie laten doen. Deze inventarisatie wordt uitgevoerd door René Krekels van Bureau Natuurbalans en veel anderen, in samenwerking met het Natuurhistorisch Genootschap.

1996

Het rapport van Krekels & Gubbels (1996) wordt uitgebracht. Het blijkt dat het verspreidingsgebied van de hamster sinds de inventarisaties van Lenders & Pelzers met 74% (bewoonde kilometerhokken) is gekrompen. In het rapport wordt een soortbeschermingsplan gepresenteerd: er wordt gepleit voor bescherming van individuen, voor behoud van huidige leefgebieden en verbinden van deelpopulaties en voor het afsluiten van beheersovereenkomsten via de Relatienota. Deze nota stelt lokale overheden in staat op flexibele wijze beheersovereenkomsten met boeren af te sluiten. De provincie Limburg en de Dienst Landelijk Gebied reserveren in het

kader van die Relatienota 100 ha in Mergelland-West voor het sluiten van hamstervriendelijke beheersovereenkomsten met boeren. Na twee jaar, in 1998, zijn voor 92 ha overeenkomsten gesloten.

Bij enkele leden van het Natuurhistorisch Genootschap groeit het besef dat er bij LNV druk moet worden uitgeoefend om de hamster adequaat te beschermen. Het Natuurhistorisch Genootschap is echter een studiegroep en geen actiegroep. Door twee leden van het Natuurhistorisch Genootschap wordt daarom de Stichting Hamsterwerkgroep Limburg opgericht, met als doelstelling het onderzoek naar de hamster en het door juridische procedures beschermen van de hamster. Dit laatste gebeurt onder andere door een rechtszaak tegen de overheid aan te spannen, over een te bouwen grensoverschrijdend industrieterrein bij Heerlen en Aken, 'bovenop' de laatste hamsterpopulatie in dat deel van Limburg. Als compensatie worden minder geschikte gebieden aangewezen: men wilde onder andere een klaverblad voor de hamster geschikt maken. De procedure, waarin overigens ook Das&Boom betrokken is, loopt nog steeds, maar lijkt al een afschrikkende werking te hebben op de gemeente. Ook is er bij de Europese Unie een klacht over dit industrieterrein ingediend. Deze klacht wordt bekeken door een onafhankelijk hamsterexpert. Als Nederland en Duitsland veroordeeld worden vervalt de subsidie voor dit industrieterrein en krijgen deze landen een waarschuwing en bij een volgende overtreding een forse boete.

Das&Boom schrijft een brief naar het ministerie, waarin de achteruitgang van de hamster wordt gemeld, en wordt

gepleit voor het inrichten van reservaatgebieden. Deze brief heeft ook kamervragen tot gevolg. De minister doet beloften maar wil eerst onderzoek laten verrichten.

1997

Na het verschijnen van het rapport van Krekels krijgen het toenmalige IBN-DLO, Das&Boom en het Natuurhistorisch Genootschap Limburg een opdracht van LNV voor onder andere een analyse van de overleving van de soort op populatieniveau. Daarnaast wordt bekeken welke problemen de hamster heeft en hoe die opgelost kunnen worden. Het rapport, dat in 1998 wordt gepubliceerd (van Apeldoorn & Nieuwenhuizen 1998), bevat een verkenning van de mogelijkheden voor overleving van de hamsterpopulaties en adviezen voor beschermende maatregelen in de ruimtelijke ordening. Het tweede deel van het rapport, geschreven door Das&Boom, bestaat uit een overzicht van de wetgeving die betrekking heeft op de hamsterbescherming.

Een overlegorgaan wordt gevormd: Hamster Overleg Limburg, dat bestaat uit onder andere Bureau Natuurbalans, Alterra, Provincie Limburg, Natuurhistorisch Genootschap, Das&Boom, Natuurmonumenten, Limburgs Landschap, LNV Zuid en Dienst Landelijk gebied.

1998

Vereniging Natuurmonumenten voert een actie voor de hamster onder de slogan: Red de Korenwolf. Deze actie levert 1,4 miljoen gulden op voor bescherming van de hamster. Er worden samen met de Dienst Landelijk Gebied beheersovereenkomsten gesloten met boeren. Deze beheersovereenkomsten

houden onder andere in dat de boer, in ruil voor een onkostenvergoeding, overjarig graan laat staan of de akker braak laat liggen, ondiep ploegt en geen onkruid bestrijdt. Ook sluit de Vereniging Natuurmonumenten samen met de gemeente Maastricht een convenant:

Vereniging Natuurmonumenten neemt gronden van de gemeente Maastricht bij Heer en Amby in beheer. Bovendien wordt geprobeerd geschikte gebieden

voor het vormen van hamsterreservaten aan te kopen. Hier gaat de Vereniging Natuurmonumenten ook de komende jaren mee verder.

Das&Boom doet in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten en LNV onderzoek naar de in het verleden afgesloten beheerspakketten. Deze worden te licht bevonden. De beheerspakketten worden daarom 'verzwaard'.

1999

In de zomer van 1999 houdt Das&Boom met enkele Bekende Nederlanders een 'hamsterwake' bij de vindplaats van de 'drie laatste' hamsters van Nederland. Al snel geeft de minister van Landbouw een vergunning voor het vangen van een aantal hamsters en voor het fokken met deze dieren. Er worden in totaal 13 hamsters gevangen waarvan er één sterft. De 12 overige worden deels ondergebracht bij Das&Boom en deels in Diergaarde Blijdorp, waar ook het fokken zal worden uitgevoerd. Er wordt een begeleidingscommissie voor het Fok- en Uitzetprogramma van de hamster in het leven geroepen, waarin Alterra (voormalig IBN-DLO), Das&Boom, Diergaarde Blijdorp en Vereniging Natuurmonumenten zitting hebben. In 2000 wil men de eerste gefokte hamsters uitzetten op één of meer vangplaatsen binnen de elf aangewezen, maar overigens nog in te richten kerngebieden.

Van juli tot september wordt een nieuwe inventarisatie uitgevoerd door Bureau Natuurbalans. Er worden 23 burchten gevonden. In december 1999 wordt door het ministerie van LNV het soortbeschermingsplan Hamster uitgebracht (LNV 1999). In dit plan worden concrete beheersmaatregelen gepresenteerd in de vorm van 42 actiepunten. Zo worden elf kerngebieden onderscheiden, waarin elk 45 hectare beheerd zal worden voor de hamster. Van de totale 500 hectare wil men 350 hectare in beheer brengen bij boeren en 150 hectare beheren als reservaat. De elf kerngebieden wil men verbinden met corridors om zo uitwisseling mogelijk te maken. Verder wordt onderzoek en monitoring, voorlichting en verbinding van Nederlandse met Duitse en Belgische leefgebieden gepland.

Das&Boom dient een klacht in bij de Raad van Europa: Nederland schendt de conventie van Bern. Door het ondertekenen van deze conventie verplichtte Nederland zich de hamster te beschermen op individueel en habitatniveau. In

Wat de vooruitzichten voor de Nederlandse hamster zijn hangt erg af van wat er dit jaar, 2000, gebeurt.
Foto Dick Klees

december wordt Nederland door de Raad berispt wegens het schenden van de conventie. Er moet nu elk jaar aan de lidstaten gerapporteerd worden wat er door Nederland wordt ondernomen om de hamster te redden.

2000

Voor de hamster en zijn sympathisanten beloofd 2000 een spannend jaar te worden. De begeleidingscommissie Fok- en Uitzetprogramma heeft geadviseerd de Nederlandse dieren te kruisen met dieren uit Duitsland en België. Maar of die landen dat willen met hun spaarzame hamsters is zeer de vraag. In ieder geval is er ook 'vanuit Den Haag' aandacht voor de hamster en wordt er op een breed front gewerkt aan zijn bescherming. Het lijkt erop dat ook door de verschillende overheden en organisaties steeds meer wordt samengewerkt en overlegd.

Bronnen

Voor dit artikel is gesproken met vertegenwoordigers van enkele betrokken organisaties, die ik hierbij bedank: Rob van Apeldoorn (Alterra, voormalig IBN), Tim van den Broek (Vereniging Natuurmonumenten), Coen Klein Dou-

wel (Das&Boom), Ed Gubbels (Hamster-werkgroep), Ton Lenders (Natuurhistorisch Genootschap Limburg) en Boena van Noorden (Provincie Limburg)

Literatuur

- Apeldoorn, R.C. van, & W. van Nieuwenhuizen, m.m.v. C.W. Klein Douwel & P.L.L. Thomas, 1998. Overlevingsplan Hamster. Analyse van knelpunten, oplossingsrichtingen en voorwaarden voor een duurzame toekomst in Limburg. IBN-rapport 380. IBN-DLO, Wageningen.
- Husson, A.M., 1949. Over het voorkomen van de hamster *Cricetus cricetus* (L.) in Nederland. Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg 2:13-54.
- Krekels, R. & R.E.M.B. Gubbels, 1996. Hamsterinventarisatie 1994 en soortbeschermingsplan. Rapport Bureau Natuurbalans. Publicatie-bureau Natuurhistorisch Genootschap, Melick.
- Lenders, A & E. Pelzers, 1986. Distribution of the common hamster (*Cricetus cricetus* L.) in The Netherlands. Zeitschr. Säugetierk. 51:90-96.
- Ministerie LNV, 1999. Beschermingsplan hamster 2000-2004. Rapport Directie Natuur nr. 41. IKC-Natuurbeheer, Wageningen.
- Mourik, W.R. van, 1962. De hamster, *Cricetus cricetus*, in Nederland. RIVON-rapport, Bilthoven.